

Miljöbilssituationen i Oskarshamn

2 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

April 2008

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. Sverige bidrar till denna utveckling främst genom att trafikens utsläpp av koldioxid ökar. Andra sektors utsläpp har däremot stagnerat eller börjat minska. Statens Institut för Kommunikationsanalys (SIKA) har beräknat att trafiksektorns koldioxidutsläpp kommer att öka med 10 procent till år 2010, jämfört med år 1990. Om trafikens utsläpp istället hålls oförändrade, innebär det enligt samma källa att Sveriges totala koldioxidutsläpp minskar med nio procent.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska. Detta är desto viktigare eftersom trafikens utsläpp utgör en betydande andel av de sammanlagda koldioxidutsläppen.

Oskarshamn har ingen järnväg men de har en flygplats. Förutsättningarna att lätt kunna åka kollektivt på ett miljövänligt sätt är således mycket små. Detta faktum borde ha gett miljöbilarna en extra skjuts inom kommunen eftersom just biltransporter är så viktiga i Oskarshamn. Dock snubblar Oskarshamn i sitt miljöbilsarbete.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismens område.

Anders Forsare och Mattias Goldmann

Gröna Bilister

Kommunala mål och visioner

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- 1) Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- 2) Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- 3) Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- 4) Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Översiktsplan

I översiktsplanen¹ från 2003 kan vi läsa bland annat:

- Kommunikationerna till och från Oskarshamn ska utvecklas utifrån ett hållbart perspektiv genom satsningar på flyg, sjöfart, järnväg och fortsatta vägförbättringar.
- Bättre miljö ska nås med renare energi och förbättrad samordning av kollektivtrafiken.

Huruvida satsningar på flyg kan vara hållbara får vi anta att det beror på att översiktsplanen har några år på nacken. I översiktplanen finns inga konkreta skrivningar om miljöbilar.

Kalmar län som fossilfri region

Man har tillsatt en s.k. Klimatkommission som genom ett gemensamt och strukturerat arbete ska visa att det är möjligt att kombinera ambitiösa klimatmål med hållbar tillväxt.

Kalmar län ska:

- Konvertera från fossil energi till förnybar sådan
- Effektivisera energianvändningen i alla led och sektorer
- Producera förnybar energi, men också tjänster och produkter som underlättar övergången till ett fossilbränslefritt samhälle.

Kommissionen har också förslag på 17 strategiska² åtgärder som bör ha högsta prioritet.

Några av dessa åtgärder är speciellt intressanta vad gäller miljöbilar:

- Klimatkommission Kalmar län utmanar samtliga köpare av fordon eller transporttjänster att, vid köp av fordon eller transporttjänst, i första hand välja miljöfordon och/eller förnyelsebara drivmedel.

¹ http://www.oskarshamn.se/upload/SBK/Kart%20o%20plan/ÖP%202000/066-077_infrastruktur.pdf

² <http://www.kalmar.regionforbund.se/Documents/Miljo/klimatkommissionen-17utmaningar.pdf>

- Klimatkommission Kalmar län utmanar offentlig sektor och näringsliv att under 2008 presentera ett förslag till hur Kalmar län kan bli pilotområde för ”vindeldrivna” fordon.
- Klimatkommission Kalmar län utmanar potentiella producenter, distributörer och konsumenter av biogas i Kalmar län att under år 2008 genomföra en gemensam förstudie kring hur man kan samordna alla tillgängliga resurser för optimal biogasproduktion.

Vidare ser vi att man har ett mål att vara fossilbränslefritt år 2030.

- År 2010 ska växthusgaserna i länet ha minskat med 15 procent jämfört med mängden 1990. Och koldioxid från transporter ska ha minskat med 20 procent jämfört med mängden 1995. Dessutom ska alla bilar som köps eller leasas av offentlig sektor vara miljöbilar.
- År 2020 ska samtliga byggnader värmas med förnybar energi. Länets produktion av förnybar el ska vara minst lika stor som konsumtionen av el. Alla samhällsbetalda resor ska göras med miljöfordon eller förnybara drivmedel.
- År 2030 ska det inte finnas något nettoutsläpp av fossil koldioxid från Kalmar län.

Kommunens bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunbilar går ofta relativt långa sträckor (t.ex. de som används av hemtjänst eller gatukontor), innebärande att miljövinsten per bil är större för dessa fordon än för genomsnittet privatägda.
- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöfordon och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Oskarshamnns kommun inklusive de kommunala bolagen har drygt 90 personbilsregistrerade fordon. Av dessa är 5 miljöbilar, motsvarande 5 procent. Av miljöbilarna är 2 etanolbil och 3 hybridbilar.

Detta är naturligtvis mycket lågt men från och med 1 mars 2008 finns ett nytt avtal om inköp av miljöbilar. Det finns idag inga beslut till inköp av miljöbilar men goda intentioner.

Inom kommunens förvaltningar finns idag inga förmånsbilar. Dock finns det minst en förmånsbil i de kommunala bolagen.

Upphandling av transporttjänster

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom en taxibil i runda tal motsvarar tio privatbilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Oskarshamn har inga stora miljökrav vad gäller sina upphandlingar av transporter. Det beskrivs t.ex. att dieselfordon ska ha partikelfilter men ska Kalmar län vara fossilfritt i framtiden får vi räkna bort både bensin och diesel. En viss ”vänta och se” attityd kan skönjas och man har svårt att ställa rejäla miljökrav.

Vad gäller färdtjänst, sjukresor och skolskjuts finns inga miljökrav enligt taxibolagen. Etanol premieras dock men inget krav. Taxi i Oskarshamn känner dock en stor vilja av andra kunder att åka miljötaxi. Eftersom det inte finns biogastank är etanolbilar rådande. Den busstrafik som går genom Oskarshamn har ofta gasdrift och ökar för varje år.

Utbildning

Genom att lära ut sparsam körning, s.k. ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transporterna går något snabbare.

Viss utbildning har skett i Oskarshamn enligt uppgift.

I Oskarshamn finns två trafikskolor men ingen av dem erbjuder kurser i Ecodriving.

Stimulans till medborgarna

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöproblem, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt. Det innebär bl.a. att:

- Medborgarna bör stimuleras att köra miljöbil.
- Medborgarna bör stimuleras att tanka förnybara bränslen.
- Medborgarna bör informeras om hur man kör snålt och miljövänligt.

Bidrag

I Kalmar län kan man fram till hösten 2008 få bidrag till inköp av miljöbil genom Miljöfordon Syd. Dock gäller inte detta privatpersoner numer eftersom statens miljöbilspremie inte kan kombineras. Bidraget är max 16 000 kronor och gäller både nya och begagnade bilar.

Oskarshamns kommun ger utöver detta ingen stimulans till inköp av miljöbilar.

Gratis parkering

Frågan om fri parkering för miljöbilar har diskuterats i Oskarshamns kommun. Detta har inte ännu lett till något beslut. Således får medborgare med miljöbil betala parkeringsavgift på samma villkor som de med icke miljöbil.

Bilpooler

Studier har visat att man i medeltal minskar sitt bilåkande med ungefär 50 procent när man går med i en bilpool, och en bilpoolsbil ersätter mellan åtta och tolv privatägda bilar.³

I Oskarshamn finns ingen bilpool.

Information och påtryckning

Flera kommuner har information på sin hemsida om miljöbilar och hur man kan minska sin miljöpåverkan. Oskarshamns kommun har ingen sådan information alls.

Bränsletillgång

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel. Etanoldrivna bilar (flexifuel), gasdrivna bilar (bifuel) och RME⁴-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappad miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

I dagsläget finns 8 tankställen för etanol E85 i Oskarshamn. Alla de stora bensinbolagen (Jet, Shell, Tanka, Statoil, OKQ8 etc.) erbjuder minst ett etanoltankställe i kommunen.

Tankställe för biogas saknas helt.

³ Se t.ex. <http://www.bilpool.se/index.jsp>.

⁴Rapsmetylester, en förädlad form av rapsolja.

Slutsatser och rekommendationer

Oskarshamns miljöbilsarbete är idag mycket dåligt. Det finns i princip inga styrdokument om miljöbilar och samordningen inom kommunen kan förbättras. Dock finns det intentioner som pekar på ett ökat antal miljöbilar inom kommunen men de är mycket vaga och inga beslut verkar finnas. Det som idag är godkänt är:

- Regionens stimulans till inköp av miljöbilar
- Den goda tillgången på etanol E85

Gröna Bilister ger 8 huvudsakliga rekommendationer till Oskarshamns kommun:

1. Öka andelen miljöbilar i den egna fordonsparken. Den är idag på tok för låg.
2. Avveckla förmånsbilarna – andra förmåner än en bil är miljömässigt att föredra.
3. Utbilda kommunens anställda i Ecodriving.
4. Arbeta för ett tankställe för biogas.
5. Inför fri parkering för miljöbilar enligt det förslag som finns.
6. Ta fram en resepolicy som styr både resor och inköp enligt Linköpingsmodellen.
7. Inför bilpool inom kommunens förvaltningar som även kan nyttjas av allmänheten.
8. Ställ miljökrav på upphandling av transporter på t.ex. färdtjänst och sjuktransporter.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister och är baserad på enkätsvar från Linköpings kommun, företrädd av Torbjörn Karlsson, upphandlingsledare. För ytterligare information kontakta Anders Forsare, anders.forsare@gronabilister.se, eller mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.